

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА МЕТОДИКИ ДОШКІЛЬНОЇ ТА
ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

**ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА
УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ**

Кваліфікаційна робота (проект) на здобуття
ступеня вищої освіти «магістр»

Виконав: здобувачка 2 курсу 09-261 М групи
Спеціальності 013 Початкова освіта
Освітньо-професійної (наукової)
програми Початкова освіта
Кіцул Юлія Ярославівна

Керівник к. філол. н., доцентка
Мироненко О.В.

Рецензент Таратова А. І.
директор Снятинського ліцею "Інтелект"
Снятинської міської ради Коломийського
району Івано-Франківської області

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи вивчення інтерактивних методів навчання на уроках української мови у початковій школі	6
1.1. Інтерактивні методи навчання, їх характеристика	6
1.2. Роль інтерактивних методів навчання на уроках української мови у початковій школі	10
РОЗДІЛ 2. Особливості використання інтерактивних методів навчання на уроках української мови у початковій школі	15
2.1. Аналіз програм та науково-методичної літератури	15
2.2. Специфіка використання інтерактивних методів навчання на уроках української мови у початковій школі	24
2.3. Аналіз результатів експериментального дослідження	34
ВИСНОВКИ	44
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	47
ДОДАТКИ	53
ДОДАТОК А	
ДОДАТОК Б	54
ДОДАТОК В	

ВСТУП

Актуальність теми полягає у необхідності впровадження інтерактивних методів навчання, які відповідають вимогам концепції «Нова українська школа» та Державного стандарту початкової освіти. Використання традиційних методів навчання не повною мірою задовольняє потреби сучасних здобувачів, адже вони вимагають більшої залученості, комунікативної взаємодії та розвитку критичного мислення.

Проблему застосування інтерактивних технологій у навчальному процесі досліджували: Т. Окуневич, О. Пометун, Л. Пироженко, М. Пентилюк, Н. Солодюк та інші, підкреслюючи їхній вплив на підвищення мотивації та ефективності засвоєння знань.

Інтерактивні методи навчання створюють умови для активної участі кожного учня у навчальному процесі, сприяють формуванню вмінь співпраці, розвитку мовленнєвої компетентності, критичного мислення та творчих здібностей. Вони забезпечують діалогічну взаємодію між учителем і здобувачами освіти, активізують пізнавальну діяльність школярів і сприяють формуванню позитивного ставлення до навчання.

На уроках української мови інтерактивні технології дозволяють не лише опанувати мовні знання, а й розвинути комунікативну компетентність, уміння висловлювати власну думку, аргументувати її, слухати співрозмовника. Завдяки цьому навчальний процес стає більш ефективним, емоційно насиченим і орієнтованим на розвиток особистості учня.

Таким чином, використання інтерактивних методів навчання на уроках української мови у початковій школі є одним із ключових напрямів модернізації сучасної освіти. Це дослідження є своєчасним і важливим, оскільки воно спрямоване на підвищення якості мовної

освіти, формування компетентного, активного й творчого молодшого школяра відповідно до ідей Нової української школи.

Мета роботи полягає у обґрунтуванні та експериментальній перевірці ефективності інтерактивних методів навчання на уроках української мови у початковій школі для підвищення мотивації та пізнавальної активності здобувачів.

Задля досягнення мети дослідження було сформовано наступні **завдання**:

- 1) охарактеризувати інтерактивні методи навчання;
- 2) визначити їхню роль на уроках української мови у початковій школі;
- 3) проаналізувати навчальні програми та науково-методичну літературу з теми;
- 4) дослідити особливості використання інтерактивних методів у навчальному процесі;
- 5) зробити експериментальну перевірку.

Об'єкт дослідження – особливості навчального процесу на уроках української мови у початковій школі.

Предмет дослідження – інтерактивні методи навчання як чинник підвищення мотивації та активності здобувачів на уроках української мови.

Для досягнення поставленої мети використано комплекс взаємопов'язаних **методів**: теоретичні – аналіз, синтез, порівняння та узагальнення психолого-педагогічних і методичних джерел, а також аналіз чинних освітніх програм МОН України, емпіричні – педагогічне спостереження за навчальною діяльністю учнів, анкетування та педагогічний експеримент, який передбачав інтеграцію комплексу інтерактивних методів у навчальний процес із подальшим порівнянням результатів до та після його впровадження.

Наукова новизна одержаних результатів. У магістерській роботі представлено особливості використання інтерактивних методів навчання на уроках української мови у початковій школі.

Практичне значення роботи полягає у тому, що матеріали дослідження можуть бути використані вчителями у початковій школі в їх практичній роботі на уроках української мови та викладачами вищих навчальних закладів.

Апробація: основні положення наукового дослідження на тему: «Використання інтерактивних методів навчання на уроках української мови у початковій школі» оприлюднено під час передзахисту на кафедрі теорії та методики дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету.

Публікації: на основі важливих положень магістерської роботи опубліковано статтю на тему: «Використання інтерактивних методів навчання на уроках української мови у початковій школі», яку було розміщено у науковому журналі **«Science and education: synergy of innovation»** (24-26.11.2025 року Берлін, Німеччина).

Структура роботи складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

1.1. Інтерактивні методи навчання, їх характеристика

Питання організації навчального процесу в сучасній школі потребує пошуку таких підходів, які не лише забезпечують засвоєння знань, а й активізують пізнавальну діяльність учнів. Одним із найбільш ефективних підходів є інтерактивне навчання, яке передбачає активну участь школярів і тісну взаємодію між усіма учасниками освітнього процесу.

Інтерактивні методи навчання розглядаються як особливий спосіб організації навчального процесу, що забезпечує активну взаємодію між вчителем та учнями. Роль вчителя в такій системі зводиться до організатора, який не концентрує процес на собі, а лише його спрямовує [6].

В основі інтерактивного навчання – співпраця та взаємозв'язок між учнями. Високих результатів вдається досягти завдяки спільним зусиллям усіх учасників, а відповідальність за результати навчання значною мірою беруть на себе самі школярі.

О. В. Зубенко визначає інтерактивне навчання як таке, що ґрунтується на процесі спілкування. Для забезпечення його ефективності важливими є три складові – комунікативна, передача та збереження як вербальної, так і невербальної інформації; інтерактивна, налагодження взаємодії у спільній діяльності та перцептивна, вміння сприймати й розуміти одне одного [13].

В свою чергу Т. І. Кушнір характеризує інтерактивність у навчанні як здатність до взаємодії, що реалізується у формі бесіди, діалогу чи спільної дії [22]. Водночас, О. І. Пометун під інтерактивним навчанням розуміє особливу форму організації пізнавальної діяльності, яка спрямована на досягнення чітко визначеної мети – створення комфортних умов навчання, де кожен учень може відчувати власну успішність і інтелектуальну спроможність [30].

Наприклад за англomовним глосарієм Lawinsider dictionary, інтерактивне навчання визначається як метод навчання, що здійснюється через практичну діяльність, яка допомагає дитині здобувати знання й вміння шляхом взаємозв'язку з інформацією та досвідом, що надається вчителем або наставником [41]. Переваги інтерактивного навчання у порівнянні з традиційним:

- у навчальний процес залучаються всі учні класу;
- діти набувають досвіду командної роботи;
- формується позитивне й доброзичливе ставлення до партнера по спілкуванню;
- кожен учень має можливість висловити власну думку;
- створюються умови для відчуття особистого успіху;
- за відносно короткий час засвоюється значний обсяг навчального матеріалу;
- удосконалюється вміння аргументувати свою позицію та знаходити альтернативний шлях розв'язання проблеми [2].

Тепер в рамках нашого теоретичного дослідження ми маємо визначити поняття саме «інтерактивного методу».

М. Фіцула визначає методи навчання як способи упорядкованої й взаємопов'язаної діяльності вчителя та учнів, спрямованої на засвоєння системи знань, формування умінь і навичок, а також на виховання й

загальний розвиток особистості [3, с. 118]. Інтерактивні методи навчання, у свою чергу, можна охарактеризувати як форми взаємодії всіх учасників освітнього процесу, під час яких учні перестають виконувати пасивну роль і активно включаються в навчальну діяльність.

О. Пометун і Л. Пироженко підкреслюють, що інтерактивні методи навчання мають прагматичний характер, адже спрямовані на підтримку дитини у процесі її самореалізації, розвитку інтелектуальних здібностей та розкриття потенціалу [29]. Ефективність їх застосування визначається насамперед активністю учня, його залученістю до навчальної діяльності.

С. Іванішена вважає, що інтерактивні методи навчання є інформаційно-операційними, оскільки вони забезпечують формування знань, умінь і навичок з різних навчальних дисциплін, а також розвиток інтелектуальних дій – аналізу, синтезу, узагальнення, систематизації [14].

Крім того, дослідниця зазначає, що використання інтерактивних методів сприяє становленню довірливої поведінки молодших школярів, формуванню їхніх комунікативних умінь і організаторських навичок.

Інтерактивні методи навчання передбачають дотримання низки важливих правил, які роблять процес ефективним та комфортним для всіх учасників. Насамперед визнається цінність кожної висловленої думки, а учні заохочуються говорити чітко, ясно й лаконічно, без страху висловлення власної позиції щодо конкретного питання. Перед тим як поділитися своїми ідеями, учні мають їх обдумати, правильно сформулювати й лише потім озвучити [3].

Важливо не лише висловлювати, а й уважно слухати інших, аналізувати почуте та реагувати на нього. Учасники обговорення наводять приклади, докази, намагаються обґрунтувати свою позицію. Усі учасники навчального процесу сприймаються як рівноправні партнери, а під час дискусій обговорюються саме висловлені думки [38].

Інтерактивні методи можуть застосовуватися на різних етапах уроку, залежно від його типу, рівня підготовленості учнів та чисельності

класу. Водночас варто пам'ятати, що перенасичення заняття інтерактивними формами роботи може знизити його ефективність [9].

Оптимальним є поєднання сучасних інтерактивних методів із традиційними формами навчання та самостійним пошуком інформації, що забезпечує різнобічний розвиток учнів і підтримує їхню мотивацію до навчання (див.табл.1.1).

Таблиця 1.1

Взаємодія вчителя та учнів у процесі інтерактивного навчання

Діяльність вчителя	Діяльність учнів
Використовує діалогічні методи навчання.	Висловлюють і аргументують власну думку.
Організовує дискусії, створює умови для обміну думками.	Роблять доповіді, пишуть твори, листи.
Спонукає учнів формулювати й аргументувати свої позиції.	Презентують результати роботи.
Навчає правильно ставити запитання й відповідати на них.	Ставлять запитання як до вчителя, так і до однокласників.
Пропонує письмові роботи – твори, розповіді, листи.	Відповідають на запитання вчителя та однокласників.
Створює проблемні ситуації, організовує захист творчих робіт.	Аналізують власні відповіді, визначають та виправляють помилки.

Джерело: [2], [11], [27]

Застосовуючи інтерактивні методи, вчитель має пам'ятати, що його роль полягає передусім у регулюванні та загальній організації навчального процесу. Основна ж активність належить учням, вони повинні вступати у комунікацію між собою, спільно розв'язувати поставлені завдання та долати конфліктні ситуації [15].

На думку В. Щербини, впровадження інтерактивних методів у навчальний процес передбачає певну послідовність навчальної діяльності, від мотивації до формування нового досвіду, його осмислення через практичне застосування й подальшої рефлексії. З огляду на це інтерактивні технології особливо ефективні для розвитку навичок говоріння та організації групової роботи [1].

Згідно з цим, інтерактивні методи навчання становлять особливу організацію освітнього процесу, у центрі якого – активна взаємодія всіх учасників. Їх застосування перетворює учнів із пасивних слухачів на активних співучасників навчання, сприяє розвитку комунікативних умінь, критичного мислення та вміння співпрацювати в групі. Роль вчителя при цьому змінюється, він виступає не лише джерелом знань, а й організатором пізнавальної діяльності. Інтерактивні методи дозволяють створювати комфортне навчальне середовище, підвищувати мотивацію, забезпечувати ефективне засвоєння знань і формувати відповідальність учнів за власний результат.

1.2. Роль інтерактивних методів навчання на уроках української мови у початковій школі

Інтерактивні методи навчання орієнтують освітній процес на особистість учня, перетворюючи його на активного учасника пізнавальної діяльності. Їх ефективне застосування в початковій школі можливе лише за умови дотримання належних педагогічних і організаційних вимог.

Українська дослідниця О. Комар виокремлює низку таких умов, серед яких – обов’язкова залученість кожного учня до роботи; стимулювання та підтримка активності школярів з боку викладача; формування та дотримання правил роботи учнями та вчителем; належна підготовка навчального класу для проведення подібних занять [18].

О. Горошкіна підкреслює, що інтерактивні методи на уроках української мови слід розглядати як способи міжособистісної взаємодії учасників освітнього процесу у форматі «вчитель – учень», «учень – вчитель» та «учень – учень». Що забезпечує результативне досягнення

навчальних цілей і завдань, а також має значний комунікативний, соціокультурний і виховний потенціал [8].

Інтерактивне навчання, яке може видаватися «легким» на перший погляд, насправді є досить складним для викладача, оскільки вимагає від нього значних зусиль для підтримання дисципліни й уваги учнів. Вчителю необхідно ретельно планувати використання інтерактивних методів на уроці та поступово інтегрувати їх у навчальний процес [3].

Ефективність інтерактивної роботи значною мірою залежить від професіоналізму й майстерності вчителя. Він має завчасно готувати учнів, пропонуючи їм завдання для самостійного опрацювання, підбирати вправи, які допоможуть краще зрозуміти тему [23].

Важливо, щоб інтерактивні вправи виконувалися усвідомлено, а не механічно. Оптимально використовувати декілька інтерактивних вправ на одному уроці, щоб уникнути перевантаження дітей, після чого слід організовувати обговорення результатів і звертати увагу на змістовні моменти теми [3].

Залежно від інтерактивних технологій, які описані у працях лінгводидактів М. Пентилюк, Т. Окуневич, Н. Солодюк, можна виділити такі групи інтерактивних методів навчання української мови – методи колективно-групового навчання, методи кооперативного навчання, методи ситуативного моделювання та методи опрацювання дискусійних питань [29, с. 22–23]. Основою диференціації інтерактивних методів може слугувати технологічний критерій, що пов'язує метод з відповідною інтерактивною технологією.

Особливо важливими на уроках української мови є методи колективно-групового навчання, оскільки вони дозволяють фронтально пояснювати й уточнювати мовні положення, акцентувати увагу учнів на складних або дискусійних питаннях розвитку й функціонування української мови [17]. Ефективність цих методів підвищується за умови їх вдалої комбінації з іншими формами роботи.

Значної ролі набувають також методи кооперативного навчання, які забезпечують учням можливість самостійно розв'язувати складні проблеми й виходити за межі пасивного спостереження [35]. Важливе місце займають методи ситуативного моделювання, що включають імітаційні ігри, спрямовані на відтворення знайомих учням процесів, соціально важливих дій та видів діяльності.

Останнім часом зростає популярність методів опрацювання дискусійних питань, що є особливо актуальними під час навчання української мови [32]. Їх основою є структурована дискусія, під час якої клас поділяється на групи, що обстоюють різні позиції, обговорюючи проблемні питання наприклад *«Чи потрібно заохочувати дітей матеріально за успішне навчання?»* або *«Як позбутися суржику?»*.

Межі між групами методів залишаються відносними, один і той самий метод може належати до кількох груп залежно від змісту й способу опрацювання матеріалу [10].

Оскільки будь-який метод складається з низки прийомів, у складі саме інтерактивних методів не завжди можливо чітко їх виокремити. Тому можна говорити про застосування інтерактивних прийомів у рамках традиційних методів навчання. Наприклад, метод вправ може містити інтерактивний прийом дискусії, коли текст, який опрацьовується, використовується як основа для організації обговорення між учнями [33].

Сьогодні особливого значення набуває виховний аспект, який враховує потенціал інтерактивної взаємодії, спрямованої на засвоєння учнями морально-етичних норм, правил мовленнєвого етикету та формування культури спілкування [19].

Урок української мови, як і будь-які інші навчальні дисципліни, повинен не лише реалізовувати завдання, визначені державним стандартом і чинними програмами, а й забезпечувати виховання особистості учня в нерозривному зв'язку з навчанням [21]. Поряд із

засвоєнням системи знань важливим є формування моральних цінностей і переконань.

Модель застосування методів навчання на уроках української мови має поєднувати як традиційні, так і сучасні інтерактивні техніки. Вибір конкретного методу зумовлюється низкою чинників – дидактичними цілями й завданнями уроку, особливостями взаємовідносин учнів між собою, педагогічним стилем викладання та ресурсним забезпеченням закладу освіти [25].

Одним із найбільш поширених способів використання інтерактивних технологій є інтерактивні ігри, які допомагають учням опанувати матеріал та роблять сам процес навчання цікавим і привабливим [12]. Такі ігри можуть застосовуватися як для ознайомлення з новою темою, так і для закріплення вивченого матеріалу або проведення контролю й оцінювання знань.

Наступним інструментом є інтерактивні презентації. Як і є дієвим інструментом демонстрації навчального матеріалу. Вони можуть містити текстову, візуальну та аудіоінформацію, а також інтерактивні елементи [28].

Ще однією сучасною формою роботи є вебквест, який являє собою навчальну гру, що проводиться в онлайн-середовищі. Даний тип інтерактивної взаємодії складається з послідовності завдань, які учні мають виконати, щоб досягти певної мети. Ці завдання можуть включати відвідування тематичних сайтів, опрацювання статей, відповіді на запитання або виконання практичних вправ [34].

Не менш важливим засобом навчання є відеоуроки – навчальні відеоматеріали, що використовуються для пояснення нового матеріалу, повторення, закріплення знань, а також для організації перевірочних робіт чи тестування [12].

Ю. Бондар пропонує на інтерактивних уроках української мови та читання використовувати творчі завдання, що активізують розумову діяльність учнів.

Це можуть бути вправи на кшталт *«написати текст, маючи лише його початок, середину або кінцівку»*; *«перебудувати текст так, щоб усе в ньому стосувалося самих авторів»*; *«розташувати речення в правильному порядку, щоб утворився зв'язний текст»*; *«скласти казку за поданими ілюстраціями»*; *«вигадати легенду за мотивами прочитаного твору»*; *«створити уявні словесні образи»*; *«намалювати ілюстрації до тексту»*; *«скласти вірш, використовуючи опорні слова»*; *«інсценізувати прочитаний матеріал»*; *«творчо переказати зміст твору»*; *«створити літературні етюди на основі прочитаного»* [5].

Поєднання інтерактивних методів навчання з використанням сучасних освітніх програм і цифрових платформ, таких як Google Jamboard, Google Forms, LearningApps, LiveWorksheets, Microsoft Forms, MindMeister, Padlet, Wordwall, особливо актуальних в умовах дистанційного навчання, робить процес здобуття знань більш усвідомленим та мотивованим для учнів [3]. Використання таких інструментів сприяє підвищенню ефективності уроків і значно покращує якість навчального процесу.

Згідно з цим, інтерактивні методи на уроках української мови у початковій школі виступають важливим інструментом формування активної позиції учня в освітньому процесі. Їх ефективність зумовлена комплексом педагогічних умов – ретельним плануванням, належною підготовкою учнів і вчителя, продуманим підбором завдань та вправ, а також створенням сприятливого навчального середовища.

Поєднання інтерактивних і традиційних методів сприяє розвитку комунікативних навичок, підвищує мотивацію до навчання, активізує пізнавальну діяльність і формує культуру спілкування. Використання сучасних цифрових інструментів та інтерактивних технологій робить

навчальний процес більш динамічним і результативним, забезпечуючи комплексний розвиток особистості молодшого школяра.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

2.1. Аналіз програм та науково-методичної літератури

Сучасний урок української мови в початковій школі структурується на засадах формування компетентностей, а також комунікативного й діяльнісного підходів, що в свою чергу передбачають активне залучення учнів до навчального процесу. Важливим завданням вчителя стає передача знань та формування у дітей здатності працювати в команді, взаємодіяти під час виконання завдань, критично мислити й застосовувати здобуті знання в практичній діяльності.

Типова освітня програма О. Я. Савченко за наказом МОН України від 12.08.2022 № 743-22, визначає зміст і очікувані результати з навчального предмету «Українська мова» в межах мовно-літературної освітньої галузі для 3–4 класів.

На засвоєння учнями предмету передбачено по 122 години в кожному класі із рекомендованим розподілом три години на тиждень, уроки української мови та одна година раз на два тижні це урок розвитку зв'язного мовлення [36]. Така організація підсилює практичну спрямованість програми й забезпечує базис для впровадження інтерактивних форм навчання.

Заявлена мета даної програми охоплює формування мотивації до вивчення мови, розвиток особистості засобами різних видів мовленнєвої діяльності, становлення комунікативної та інших ключових компетенцій в рамках предмету. Програма акцентує розвиток логічного, критичного й образного мислення та мовленнєво-творчих здібностей, орієнтуючи учнів на готовність до подальшого навчання в гімназії.

Серед завдань – виховання позитивного ставлення до мови, розвиток зв'язного мовлення, участь у діалозі та створення усних і письмових монологічних висловлень, дослідження мовних явищ і застосування набутих умінь в навчальних і життєвих ситуаціях, що безпосередньо спрямовує вчителя на організацію парної та групової взаємодії, дискусійних форматів, рольових ігрових прийомів.

Логіка змісту вибудована навколо чотирьох змістових ліній, кожна з яких містить виразний компонент інтерактивності. Лінія «взаємодіємо усно» зорієнтована на формування умінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати та оцінювати усну інформацію, підтримувати діалог у типових життєвих ситуаціях, аргументувати власну позицію й дотримуватися норм мовленнєвого етикету [36].

Очікувані результати для 3–4 класів полягають у наступному, учень «вступає і підтримує діалог», «бере участь у дискусії», «аргументує», показує високий рівень мотивації до практики парної та групової роботи, дискусій, «круглих столів» і рольових обговорень.

Лінія «взаємодіємо письмово» поєднує удосконалення графічних навичок зі створенням текстів для реального спілкування – оголошення, запрошення, афіша, написанням розповідей, описів і міркувань та системним впровадженням взаємоперевірки й редагування в парах і малих групах.

Запроваджена практика обговорення письмових робіт із фокусом на позитивному зворотному зв'язку та порадах щодо поліпшення формує цикл «написання – взаємооцінка – редагування», який закріплює навички співпраці та рефлексії.

Лінія «досліджуємо медіа» формує сприйняття до медіатекстів, уміння визначати мету й цільову аудиторію повідомлень і передбачає створення простих медіапродуктів – листівок, запрошень, стіннівок з наступним обговоренням результатів у парі чи групі. Що органічно відкриває простір для творчої діяльності у форматі мініпроектів із

груповими презентаціями та розподілом ролей – автор, редактор, дизайнер, спікер.

Наступна лінія «досліджуємо мовні явища», попри виразний змістовий характер, також реалізується через групові форми взаємодії – спільні спостереження, роботу з картками, мовні ігри, «мовні лабораторії» та моделювання текстів. Де учні досліджують фонетичні, лексичні, словотвірні, граматичні та текстові закономірності й відразу застосовують правила у власному мовленні, що підтримує діяльнісний та дослідницький підхід [36].

Тож програма за редакцією О. Я. Савченко інтегрує інтерактивну діяльність через очікувані результати та процедурні вимоги до організації уроку, парну й групову взаємодію як базову одиницю роботи, колективні обговорення, рольовий розподіл у проєктах і спільного оцінювання учнів один одного, а також завдання з реальним комунікативним продуктом оголошення, запрошення, відгук, переказ, міні-есе, стіннівка.

Така логіка дозволяє вчителю послідовно добирати методи й прийоми, що забезпечують поєднання змістового опанування мовних явищ із розвитком комунікативних і соціальних умінь учнів на основі співпраці.

Переходимо до аналізу наступної програми, яка на вашу думку, має ефективне інтерактивно орієнтоване підґрунтя, особливо з урахуванням тематики нашого дослідження. Освітня програма Р. Б. Шияна за наказом МОН України від 12.08.2022 № 743-22, подає інтегрований курс української мови в межах мовно-літературної освітньої галузі для 3–4 класів і спирається на Державний стандарт початкової освіти [37].

Метою інтегрованого курсу визначено розвиток здатності спілкуватися українською мовою для духовного, культурного й національного самовияву, а також плекання шанобливого ставлення до культурної спадщини і збагачення емоційно-чуттєвого досвіду.

Поставлені завдання конкретизують цю мету через виховання стійкої мотивації до читання і самовдосконалення мовлення, розвиток комунікативних умінь з акцентом на діалог, театралізацію, вдумливе читання і базові правописні вміння, опанування роботи з текстами різних видів, а також через експериментування зі звуками, словами й фразами у форматі творчих ігор. Окремо підкреслено створення сприятливого навального середовища, у тому числі завдяки сучасній дитячій літературі.

Зміст курсу вибудовано за шістьма змістовими лініями – «взаємодіємо усно», «читаємо», «взаємодіємо письмово», «досліджуємо медіа», «досліджуємо мовлення», «театралізуємо» [37]. Така структура розмежовує безпосереднє спілкування і опосередковані комунікативні практики, водночас забезпечуючи їхню узгодженість.

Формування комунікативної компетентності в умовах безпосередньої взаємодії реалізується у межах лінії «взаємодіємо усно», де учні навчаються сприймати, перетворювати, аналізувати, інтерпретувати та оцінювати усну інформацію, а головне – застосовувати її в реальних мовленнєвих практиках.

Очікувані результати фіксують уважне слухання реплік, перепитування та уточнення, обговорення в парі чи групі для пошуку аргументів або їхнього спростування, зіставлення почутого з власним досвідом. На підставі почутого учні створюють асоціативні схеми і таблиці, стисло та вибірково передають зміст, здійснюють переказ, обирають і поєднують вербальні та невербальні засоби, правильно інтонують речення, використовують засоби художньої виразності, коментують власні емоції і дотримуються правил мовленнєвого етикету.

Опосередковане спілкування програмно розгортається у трьох взаємодоповнювальних лініях. «Читаємо» формує мотивацію згідно з назвою до читання на основі ініціативності учнів в доборі текстів, розвиває навички читання вголос і мовчки з різною метою,

інтерпретацію і критичне осмислення прочитаного, вміння ставити запитання до змісту, автора і читача, розрізняти факти і судження, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки та робити висновки [37].

Емоційно-ціннісний вимір читацької діяльності підтримується описом власних переживань, співпереживанням персонажам і аргументованим висловленням ставлення до твору, що створює підґрунтя для дискусій і подальших творчих трансформацій тексту – від зміни оповідача до інсценізації.

«Взаємодіємо письмово» переводить учнів у реальну писемну практику, включно з використанням цифрових інструментів і онлайн-формату. Учні створюють тексти повсякденного спілкування та вигадують чи повторюють сцени художніх творів. Пишуть перекази з елементами опису або міркування, висловлюють власну позицію, дотримуються норм літературної мови та звертаються до словників.

Важливим компонентом є самоконтроль та перевірка, тобто аналіз відповідності тексту меті, виправлення помилок, редагування змісту та обговорення письмових робіт у парі або малій групі з конструктивними порадами. «Досліджуємо медіа» формує базову медіаграмотність – від визначення мети і цільової аудиторії простих медіатекстів до розрізнення фактів і суджень, оцінки впливу елементів форми на сприймання, рефлексії над зміною власних уявлень.

Учні створюють прості аудіальні, візуальні й аудіовізуальні матеріали за індивідуальною формою та в групі, добирають способи презентації результатів, що забезпечує природний перехід до проєктів і публічних захистів.

В свою чергу лінія «досліджуємо мовлення» окреслює науково-мовленнєвий фундамент інтегрованого курсу. Вона передбачає усвідомлене опанування закономірностей предмету – від будови слова, орфограм і фонетичних явищ до граматичних форм частин мови та

синтаксичних конструкцій, з обов'язковим перенесенням у власну мовленнєву практику.

Учні добирають доречні лексичні засоби, створюють мовні ігри, кросворди, ребуси, експериментують із власними текстами і рефлексують над індивідуальними рисами свого мовлення та їхнім впливом на співрозмовників.

Виразною інновацією програми є лінія «театралізуємо», що слугує розвитку комунікативних умінь через моделювання ситуацій спілкування, опанування несловесних засобів і сценічної імпровізації.

Театр тут розглядається як простір співпереживання і співтворчості – учні добирають аудіосупровід, створюють прості п'єси на основі відомих творів, імпровізують голосом і мовою тіла, описують мовні характеристики персонажів і корелюють їх із реакцією аудиторії, готують письмові відгуки, програмки, фотозвіти для шкільних медіа [37].

Загалом програма під керівництвом Р. Б. Шияна комплексно включає інтерактивні елементи через очікувані результати, що вимагають постійної співпраці в парах і групах, дискусій, проєктної діяльності, медіаторчості та театралізації. Балансує між безпосереднім і опосередкованим спілкуванням, між дослідницькою роботою над мовними явищами і творчим застосуванням у різних видах мовленнєвої діяльності забезпечує цілісне формування комунікативної компетентності.

Для подальшої практичної частини це означає можливість методично обґрунтовано добирати інтерактивні формати – дискусії, «мозковий штурм», мовні лабораторії, письмові майстерні, мініпроєкти з медіа та театральними продуктами з наступною оцінкою їхнього впливу на мотивацію, активність, успішність і динаміку розвитку усного та писемного мовлення молодших школярів (див.табл.2.1).

Таблиця 2.1

**Порівняльна характеристика можливостей застосування
інтерактивного навчання за освітніми програмами О. Я. Савченко
та Р. Б. Шияна**

Аспект інтерактивного навчання	Програма О. Я. Савченко	Програма Р. Б. Шияна
Структура інтерактивної діяльності	Інтерактив інтегрований у чотири змістові лінії – усна взаємодія, письмова практика, дослідження медіа, мовні явища.	Інтерактив розширено до шести ліній, додаються «читаємо» та «театралізуємо» – рольові, сценічні практики.
Форми роботи	Пари, групи, колективні обговорення, рольовий розподіл під час виконання проєктів.	Пари, групи, дискусії, дебати, презентації, інсценізації, публічний захист.
Робота з текстами	Написання, взаємооцінка, редагування, обговорення у групі.	Поглиблена інтеграція від самостійного добору текстів до творчої трансформації – зміна сюжету, драматизація.
Медіа та проєкти	Створення простих медіапродуктів, а саме листівка, стіннівка, рекламні матеріали та подальше групове обговорення результатів.	Створення аудіальних, візуальних і відео матеріалів, колективна презентація.
Ігрові технології	Мовні ігри та вправи, моделювання речень, «мовні лабораторії».	Мовні ігри та кросворди, ребуси, стилізація текстів, театралізовані імпровізації.
Оцінювання і рефлексія	Взаємоаналіз письмових робіт учнями, обговорення результатів.	Додається публічний фідбек захисти, презентації, письмові відгуки, щоденники вражень.
Емоційно-ціннісний компонент	Формування позитивного ставлення до мови, культури спілкування.	Системно інтегрований –співпереживання персонажам твору, театралізація, робота з емоціями та невербальною комунікацією.

[36], [37]

На основі цього у рамках нашого дослідження ми визначили, що інтерактивна складова більш комплексно реалізована у програмі розробленій під керівництвом Р. Б. Шияна. Порівняльна характеристика показує, що саме ця програма пропонує ширший спектр можливостей для організації інтерактивної взаємодії на уроках української мови.

У ній додано змістові лінії «читаємо» та «театралізуємо», які посилюють міждисциплінарний та емоційно-ціннісний виміри навчання. Театралізація забезпечує розвиток невербальної комунікації, уміння моделювати ситуації спілкування, працювати в команді та імпровізувати, що створює додаткові можливості для розвитку комунікативної компетентності молодших школярів.

Крім того, програма створює більше можливостей для формування навичок саморефлексії та аргументованого оцінювання через взаємоперевірку, публічний фідбек і обговорення результатів у групі. Це забезпечує засвоєння навчального матеріалу та розвиток критичного мислення, здатності учнів працювати у команді, що є одним із ключових завдань сучасної початкової освіти.

На основі проведеного аналізу праці О. Пометун та Л. Пироженко «Енциклопедія інтерактивного навчання» [31], в межах нашого дослідження ми сформуvalи систему принципів, які визначають організацію інтерактивного навчання в початковій школі:

- взаємозв'язок навчання та розвитку, передбачає цілеспрямований розвиток пізнавальних і творчих можливостей молодших школярів у процесі виконання системи вправ і завдань, забезпечуючи перехід від репродуктивних до продуктивних форм навчальної діяльності;
- раціонального поєднання форм і методів, що включає гармонійне інтегрування інтерактивних і традиційних підходів,

оптимальне поєднання фронтальної, групової та індивідуальної роботи, що підсилює ефективність засвоєння знань;

- принцип послідовності, забезпечує логічний та поступовий перехід від простих завдань до більш складних, що сприяє формуванню стійких навчальних умінь і поступовому розширенню відповідних компетентностей учнів;

- доступність, врахування вікових і індивідуальних особливостей школярів, створення умов для рівномірного доступу до навчального матеріалу;

- принцип усвідомленості, передбачає формування внутрішньої мотивації учнів, розуміння ними практичного значення здобутих знань та вмінь, що підсилює їхню активну участь у навчальному процесі;

- зв'язку навчання з життям, спрямовує учнів на застосування здобутих знань у реальних ситуаціях спілкування, формує комунікативну компетентність та розвиває соціальні навички.

Опрацювання роботи Кучеренко І. А. та Пентилюк М. І. «Теорія і технологія сучасного уроку української мови», дало змогу визначити, що ефективна організація інтерактивного навчання передбачає побудову уроку за технологічною моделлю (див. Додаток А), яка забезпечує системність, цілеспрямованість та логічну послідовність усіх етапів навчального процесу [20, с. 284].

Першочергове значення надається мотиваційному етапу, який створює психологічну готовність учнів до сприймання нового матеріалу та активної участі у навчальній діяльності. На цьому етапі вчитель зосереджує увагу учнів на ключовій проблемі уроку, пробуджує пізнавальний інтерес, формує усвідомлення важливості подальшої роботи.

Цілевизначення забезпечує усвідомлення учнями змісту та мети навчальної діяльності. Вчитель спільно з класом визначає очікувані результати, конкретизує їх у вигляді запланованих навчальних досягнень, формулює колективні, групові й індивідуальні цілі.

Ключовим етапом моделі є інтерактивна цілереалізація, яка передбачає організацію суб'єкт-суб'єктної взаємодії та співпраці учнів. На цьому етапі здійснюється подання вихідної інформації, необхідної для виконання теоретичних і практичних завдань, застосовуються інтерактивні методи та прийоми, організовуються колективні, групові й індивідуальні форми роботи. Акцент робиться на діалогічній взаємодії, що сприяє глибокому засвоєнню навчального матеріалу, формуванню комунікативних умінь і навичок, а також набуття досвіду співпраці.

Завершальним етап це рефлексія, яка виконує функцію підсумкового узагальнення та оцінювання результатів діяльності. Вона охоплює індивідуальну й колективну рефлексію, аналіз досягнутих результатів і труднощів, що виникли у процесі навчання, а також формує у дітей відчуття успіху й задоволення від досягнутого результату.

Проведений аналіз чинних освітніх програм МОН України та науково-методичних джерел підтвердив, що інтерактивна складова є ефективним елементом сучасного уроку української мови початкової школи.

Обидві проаналізовані програми спрямовані на формування комунікативної компетентності, розвиток пізнавальної активності й критичного мислення молодших школярів шляхом організації парної, групової та колективної роботи, застосування рольових ігрових методів, проєктних форм та медіаторчості.

Згідно з цим, опрацьований нами матеріал дає підґрунтя для побудови уроку української мови на принципах інтерактивності, доступності й послідовності, що дозволяє поєднувати засвоєння мовних

знань із розвитком соціальних компетентностей та формуванням готовності учнів до співпраці й самостійного навчання.

2.2. Специфіка використання інтерактивних методів навчання на уроках української мови у початковій школі

Як ми вже визначали раніше інтерактивні методи за формою роботи поділяються на наступні типи – методи колективно-групового навчання, методи кооперативного навчання, методи ситуативного моделювання та методи опрацювання дискусійних питань [29]. З огляду на те, що дослідження проводилося серед учнів 4 класу, нами було систематизовано та адаптовано інтерактивні методи навчання з урахуванням їх вікових особливостей і пізнавальних можливостей, що забезпечило їх ефективне впровадження в освітній процес.

Метод № 1 «Мозковий штурм»

Тип: метод колективно-групового навчання.

Мета: активізація пізнавальної діяльності та творчого потенціалу учнів, можливість вільно висловлювати власну думку, працювати в команді та враховувати погляди учасників роботи для спільного розв'язання проблемної ситуації.

«Мозковий штурм» передбачає колективний пошук максимальної кількості рішень щодо проблемного запитання. Учні висловлюють свої ідеї без попереднього аналізу й критики, а вчитель фіксує всі пропозиції на дошці або на аркуші паперу [1]. Лише після завершення етапу формування ідей відбувається колективне обговорення й відбір найбільш вдалих варіантів.

На уроці ми пропонуємо наступний сценарій для цього методу з теми «Синоніми та їх роль у мовленні». Вчитель демонструє короткий текст, у якому неодноразово повторюється слово «учень».

«Учень прийшов до школи. Учень сів за парту. Учень відкрив підручник...». Після цього учням пропонується за кілька хвилин придумати якомога більше синонімів до цього слова. Усі пропозиції швидко фіксуються на дошці – дитина, хлопчик, дівчинка, відвідувач, здобувач знань тощо.

Після чого клас спільно аналізує отриманий перелік, визначає, які з поданих слів є точними синонімами, а які лише контекстуальними. У підсумку учні доходять висновку, що синоніми допомагають уникати одноманітності в мовленні та роблять текст виразнішим.

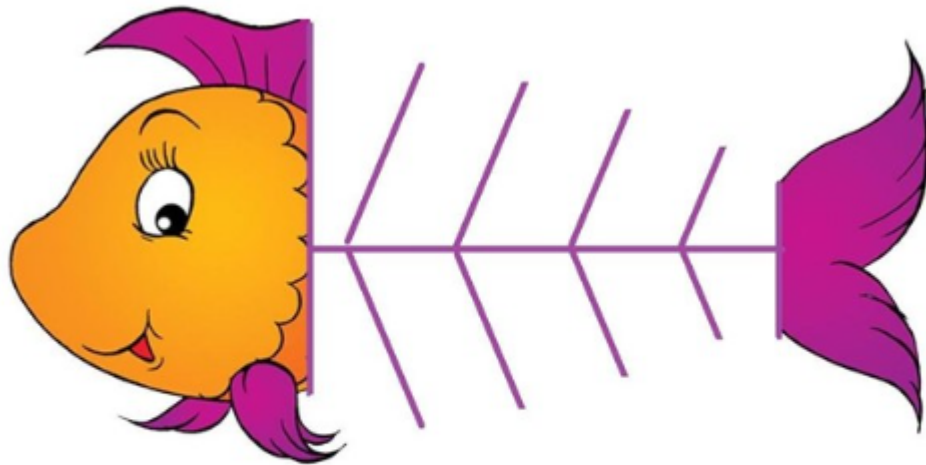
Метод № 2 «Фішбоун»

Тип: метод колективно-групового навчання.

Мета: формування в учнів умінь аналізувати проблему, визначати її причини та наслідки, встановлювати логічні й причинно-наслідкові зв'язки між явищами, узагальнювати інформацію й робити аргументовані висновки.

Даний метод є різновидом ментальної карти, побудованої у формі схеми, що нагадує риб'ячий скелет. «Голова» символізує проблему або ключове питання уроку, «кістки» позначають причини, факти чи аргументи, які допомагають її розкрити, а «хвіст» фіксує спільний висновок, до якого доходить клас у результаті аналізу [9].

Така схема допомагає структурувати навчальний матеріал, розвиває критичне мислення, навчає учнів працювати з інформацією, узагальнювати та презентувати результати [39] (див.рис.2.1).

Фішбоун _____

Рисунок 2.1 Візуалізація інтерактивного методу «Фішбоун»

Даний метод легко інтегрувати у логіку очікуваних результатів. Наприклад, під час вивчення теми «Синоніми й точність висловлення» урок вибудовується навколо проблемного запитання *«Чому у власному висловленні варто уникати повторів і добирати синоніми?»*.

Після короткого вступного етапу – виразного читання вчителем невеличкого тексту з навмисними повторами, клас малює «риб'ячий скелет» на дошці. У «голові» фіксують проблему, далі в групах заповнюють «кістки» аргументами та прикладами з почутого й власного досвіду.

Учні уточнюють репліки одне одного, ставлять запитання, зіставляють ідеї з власним досвідом, добирають вербальні та невербальні засоби для презентації схеми, досягаючи результатів лінії «взаємодіємо усно» за опрацьованими нами освітніми програмами – уважне слухання, групове обговорення, аргументування позиції.

Паралельно учні працюють із коротким уривком для читання – знаходять слова-повтори, добирають точні синоніми з тексту або за

словником, прогнозують намір автора, формують власні висновки, що узгоджується з результатами лінії «читаємо».

Після групової роботи на заповнення схеми формулюємо «хвіст» – висновок про роль синонімів у мовленні. На завершення учні виконують письмову вправу, редагують початковий текст, замінюючи повтори дібраними синонімами, і коротко пояснюють свої правки. Парна взаємоперевірка й обговорення забезпечують результати лінії «взаємодіємо письмово», а коротка презентація результатів у вигляді класної стіннівки підсилює медіакомпонент та формує навички публічної взаємодії.

Метод №3 «Кластер», інша назва – «асоціограма»

Тип: метод колективно-групового навчання.

Мета: розвивати в учнів уміння систематизувати знання про мовні явища, встановлювати логічні зв'язки між поняттями, формувати навички аналізу й узагальнення.

Метод передбачає створення асоціативної карти знань навколо ключового поняття. Учні спільно формують схему, що складається з центрального вузла – теми і розгалуження, яке представляє ознаки, приклади, факти або питання, що уточнюють і розкривають зміст теми [1].

Наприклад під час опрацювання теми «Прислівники та їх роль у мовленні» вчитель записує у центрі дошки слово «Прислівник». Учні працюють у малих групах, пропонуючи слова й словосполучення, які пояснюють значення цього поняття – «частина мови», «означає дію», «де? коли? як?», «швидко, весело, вранці», «не змінюється», «допомагає зробити висловлення точнішим».

У підсумку учні спільно доходять до висновку, що прислівники допомагають детальніше описувати дію та роблять мовлення більш виразним.

Метод № 4 «Акваріум»

Тип: метод ситуативного моделювання.

Мета: формування в учнів навичок культурного спілкування, уміння вести діалог і дотримуватися мовленнєвого етикету, розвиток уміння робити висновки про доцільність тих чи інших мовних форм.

«Акваріум» передбачає, що невелика група учнів (3–5 осіб) виконує завдання в центрі класу, розігруючи ситуацію, обговорюючи проблему чи проводячи дискусію. Решта класу виконує роль спостерігачів – уважно слухають, занотовують цікаві моменти, ставлять запитання після завершення сценки.

Потім відбувається колективне обговорення, під час якого учні формують висновки про те, які мовні засоби були використані вдало, що можна було сказати точніше або ввічливіше. Далі ролі змінюються, і в «акваріум» заходить наступна група [1].

Ми пропонуємо наступний сценарій використання, вибрана тема уроку «Фразеологізми та їх роль у мовленні». Вчитель пропонує групам по черзі розіграти короткі діалоги, де потрібно використати якомога більше фразеологізмів на тему «дружба і взаємодопомога», наприклад *«виручити з біди»*, *«як рукою зняло»*, *«не з ляканих»*.

Перша група в «акваріумі» інсценує діалог двох друзів, один з яких потрапив у халепу, а інший допомагає йому. Спостерігачі фіксують використані фразеологізми, а також ті, які могли б доповнити сценку. Після завершення обговорення учні обмірковують, чи всі вислови були доречними, які створили емоційний ефект, а які – звучали недоречно. Далі інша група розігрує іншу ситуацію, наприклад, підготовку до шкільного свята, використовуючи нові фразеологізми.

На підсумковому етапі вправи клас створює колективну «фразеологічну скарбничку» на дошці, де записують використані вирази та приклади їх використання.

Метод №5 «Броунівський рух»

Тип: метод колективно-групового навчання.

Мета: активізація пізнавальної діяльності учнів шляхом організації вільного пересування класом для пошуку інформації, відповідей на запитання чи ідей щодо розв'язання проблемної ситуації. Метод спрямований на розвиток комунікативних умінь, швидкого реагування, узагальнення почутої інформації та формування вмінь співпрацювати й домовлятися.

Метод полягає у створенні ситуації активного руху та комунікації – учні отримують завдання або проблемні запитання й вільно пересуваються класом, обмінюючись інформацією, запитаннями та відповідями [1]. Кожен учень одночасно є джерелом інформації і шукачем потрібних відповідей, що створює ефект динамічного інформаційного поля. Завдяки такій організації урок стимулює розвиток критичного мислення та комунікативних навичок, сприяє закріпленню лексики та граматичних конструкцій у природному мовленнєвому середовищі [40].

Пропонуємо тему кроку для цього методу «Будова слова – префікс, корінь, суфікс, закінчення». На початку уроку вчитель роздає кожному учню картки з частинами слів – префіксами, коренями, суфіксами, закінченнями. Діти починають вільно пересуватися класом, шукаючи тих, у кого є картки, що доповнюють їхні власні. Наприклад, учень із картою корінь «чит» шукає того, хто має необхідний префікс «ви-», «за-», «пере-», щоб скласти слово. А учень із питанням «Що таке префікс?» шукає того, хто має відповідь.

У процесі спілкування учні ставлять уточнювальні запитання, пояснюють одне одному вибір словотворчих частин, утворюють нові слова. Після завершення «руху» клас разом узагальнює результати та створює на дошці схему «будови слова» з прикладами утворених слів, формулює спільний висновок про роль кожної частини слова у його значенні.

Метод № 6 «Карусель»

Тип: метод кооперативного навчання.

Мета: розвиток комунікативної компетентності учнів, формування вмінь вести діалог, ставити й відповідати на запитання, узгоджувати власні висловлювання з позицією партнера, активізація словникового запасу та вдосконалення навичок аудіювання й говоріння у динамічному форматі.

Метод «Карусель» передбачає створення двох «кілець» учнів, внутрішнє коло залишається нерухомим, а зовнішнє рухається за сигналом учителя, змінюючи партнерів для спілкування.

Протягом короткого проміжку часу 1–2 хвилини, учні працюють у парах, виконуючи завдання, ставлять одне одному запитання, обговорюють проблему, добирають приклади, коментують почуте [1].

Після сигналу зовнішнє коло зміщується на одну позицію, утворюючи нові пари, і робота повторюється з новим завданням або на ту ж тему. Метод створює ефект безперервного спілкування, забезпечує активну участь усіх учнів, сприяє розвитку швидкості мовленнєвої реакції, збагачує мовний досвід.

Під час вивчення прямого і переносного значення слова учитель організовує клас у два кола – внутрішнє, де учні залишаються на своїх місцях, і зовнішнє, учасники якого рухаються після кожного раунду.

Кожен учень отримує картку зі словом – «золото», «серце», «камінь», «світло», «корінь». На першому етапі учні пояснюють пряме значення слова своєму партнерові та складають із ним просте речення. Після сигналу зовнішнє коло пересувається, формуючи нові пари, і розпочинається другий етап, де діти добирають приклади переносного вживання цього ж слова, утворюють образні словосполучення на кшталт «золоте серце», «кам'яне серце», «світла голова» та складають речення, обговорюючи, які емоції та зміст вони передають.

Після завершення роботи в парах вчитель організовує узагальнююче обговорення, під час якого діти разом аналізують, як

змінюється зміст висловлювань при переході від прямого до переносного значення, та роблять висновок про роль переносного значення у створенні образності й виразності мовлення.

Метод: «Візуальний асоціативний ланцюжок»

Тип: метод кооперативного навчання з використанням візуалізації та колективного моделювання змісту.

Мета: формування в учнів уміння будувати послідовне й логічне висловлювання на основі візуальних підказок; розвиток асоціативного мислення, уяви та навичок роботи в групі; удосконалення вмінь добирати мовні засоби відповідно до ситуації спілкування.

Учні працюють із набором картинок або фотографій, які відображають окремі ситуації, події або персонажів. Вони створюють логічну послідовність, що стає основою для усного чи письмового висловлювання – розповіді, опису чи міркування. Метод спонукає дітей до групового обговорення, пояснення власного вибору, пошуку логічних зв'язків між зображеннями [26].

Наприклад, під час вивчення теми «Будова речення та порядок слів», вчитель пропонує набір картинок із зображеннями різних дій – хлопчик читає, дівчинка малює, пес спить, сонце світить. Учні в групах розкладають картинки так, щоб утворилася послідовність дій, а потім складають речення, що відповідають порядку картинок (див.рис.2.2).

**Рисунок 2.2 Запропонований перелік картинок методу
«Візуальний асоціативний ланцюжок»**

На наступному етапі групи учнів експериментують із порядком слів у реченнях, змінюючи інтонацію та логічний наголос, щоб показати, як зміна порядку впливає на зміст, наприклад «*Хлопчик читає книгу*» – «*Книгу читає хлопчик*». Учні пояснюють, у якому випадку речення звучить природніше, та роблять висновок про роль порядку слів у реченні.

Резюмуємо комплексний ефект від запропонованої інтерактивної роботи нижче (див.табл.2.2).

Таблиця 2.2

**Ключові компетентності, що формуються за рахунок
запропонованих інтерактивних методів**

Компетенція	Характеристика
-------------	----------------

Комунікативна	Уміння правильно й виразно висловлюватися українською мовою, підтримувати діалог, ставити й відповідати на запитання, аргументувати власну думку, дотримуватися мовленнєвого етикету.
Читання з розумінням	Навички пошуку та аналізу інформації у тексті, визначення головної думки, встановлення причинно-наслідкових зв'язків, розрізнення фактів і суджень, формулювання висновків.
Письмова грамотність	Уміння створювати тексти різних типів – розповідь, опис, міркування, редагувати їх, добирати точні слова й синоніми, уникати повторів.
Лексико-граматична компетентність	Засвоєння будови слова, частин мови, формування вміння правильно вживати граматичні конструкції, використовувати багатство української лексики – синоніми, антоніми, фразеологізми.
Критичне й логічне мислення	Аналіз мовних явищ, встановлення логічних зв'язків у висловлюваннях, аргументування власної позиції, оцінка доречності мовних засобів.
Творчий компонент	Створення оригінальних висловлювань, використання образних засобів для виразності мовлення.
Інформаційно-цифрова компетентність	Робота з візуальними матеріалами, схемами – «фішбоун», «кластер», створення простих медіа – стіннівки, презентації, представлення результатів роботи публічно перед класом.

Джерело: [4], [7], [16]

Згідно з цим, специфіка використання інтерактивних методів навчання на уроках української мови у початковій школі полягає в їх здатності активізувати пізнавальну діяльність учнів, формувати навички співпраці та розвивати комунікативні здібності. Адаптація методів «Мозкового штурму», «Фішбоун», «Кластер», «Акваріум», «Броунівський рух», «Карусель» і «Візуальний асоціативний ланцюжок», до вікових особливостей четвертокласників забезпечує їх ефективну інтеграцію у навчальний процес, створює емоційно насичене освітнє середовище та сприяє формуванню стійкої мотивації до вивчення української мови.

2.3. Аналіз результатів експериментального дослідження

Наше експериментальне дослідження проводилося на базі Лисогірської гімназії «Мрія» Запорізької області серед 12 учнів 4-го класу. Дослідження було організоване у кілька послідовних етапів. На першому етапі здійснено діагностику рівня навчальної мотивації, пізнавальної активності та активності учнів на уроці української мови.

Другий етап тривав 4 тижні й передбачав інтеграцію запропонованих нами інтерактивних методів у освітній процес. Як ми вже зазначали раніше, задля уникнення перевантаження учнів, вчитель застосовував не більше двох інтерактивних вправ на урок. Після завершення цього періоду проведено повторну діагностику за тими ж методиками з метою порівняння отриманих результатів та визначення ефективності використаних інтерактивних методів.

Для визначення рівня мотивації до навчання, нами була використана методика для оцінювання рівня шкільної мотивації в адаптації [24].

Анкета містить серію запитань, які допомагають визначити ставлення учнів до навчальної діяльності, інтерес до шкільних завдань, готовність брати участь у роботі на уроці та бажання отримувати нові знання (див. Додаток Б).

Вчитель пояснює, що зараз він поставить кілька запитань про те, як діти почуваються на уроках української мови, що їм подобається, а що – ні. На кожне запитання потрібно відповісти лише – так «+», або ні «-». Немає «правильних» чи «неправильних» відповідей, важливо відповідати чесно. Відповідь «так» на запитання № 1, 2, 3, 7, 9, 10 оцінюється у 3 бали, «ні» – у 0 балів. Відповідь «так» на запитання № 4, 5, 6, 8 оцінюється у 0 балів, «ні» – у 3 бали.

Сумарна кількість балів визначає рівень мотивації:

1) 25–30 балів – високий рівень мотивації до навчання, сформований стійкий інтерес до пізнання;

- 2) 20–24 бали – середній рівень мотивації, позитивне ставлення до навчання, але мотивація нестійка;
- 3) 15–19 балів – переважає зовнішня мотивація, активність підтримується в основному за рахунок оцінок і вимог учителя;
- 4) 10–14 балів – низький рівень мотивації, слабкий інтерес до навчальної діяльності;
- 5) 9 і менше балів – відсутність стійкої навчальної мотивації, учень не проявляє інтересу до пізнавальної діяльності.

Наступна методика направлена на визначення пізнавальної активності. Вона дозволяє вчителю виявити рівень пізнавальної активності школярів та простежити динаміку її розвитку в процесі навчання [24]. Опитувальник складається з двох блоків – 21 запитань безпосередньо спрямовані на визначення пізнавальної активності, а 5 запитань дають змогу виявити нещирі відповіді.

Учням пропонують письмово відповісти на запитання, обираючи варіант. Важливо забезпечити доброзичливу атмосферу й підкреслити, що у методиці немає «правильних» чи «неправильних» відповідей, аби мінімізувати вплив соціально бажаних реакцій.

Після збору анкет індивідуальні відповіді порівнюють із ключем, за кожен збіг із ним нараховується 1-2 бали. Підсумковий результат визначають шляхом підрахунку балів за 20 запитань основної шкали, після чого порівнюють отриману суму з нормативними показниками (див.табл.2.3).

Таблиця 2.3

Ключі результатів методики пізнавальної активності

Стать	Низький		Середній		Високий	
Ж	0	12	13	25	26	42
Ч	0	11	12	23	24	42

Джерело: сформовано на основі [24]

Інтерпретація результатів дозволяє виділити три рівні пізнавальної активності високий – виражена ініціативність, прагнення до пошуку інформації, глибокий інтерес до навчання; середній – стабільна, але переважно ситуативна активність і низький – пасивність, потреба у зовнішньому стимулюванні, слабка зосередженість на навчальних завданнях. В рамках нашого дослідження опитувальник даної методики, було адаптовано для учнів 4 класу (див. Додаток В).

Подальший виклад присвячено аналізу результатів експериментального дослідження, насамперед охарактеризуємо етап первинної діагностики. Результати представлені анонімно (див.табл.2.4).

Таблиця 2.4

Результати первинної діагностики рівня мотивації учнів 4 класу на уроках української мови

Учні	Бали
Учень 1	18
Учень 2	16
Учень 3	21
Учень 4	14
Учень 5	12
Учень 6	19
Учень 7	15
Учень 8	10
Учень 9	13
Учень 10	17
Учень 11	22
Учень 12	11

Джерело: створено автором на основі проведеного аналізу

Частина учнів продемонструвала зовнішню мотивацію, коли навчальна активність підтримується передусім вимогами вчителя та системою оцінювання. Такі діти виконують завдання здебільшого з метою отримання схвалення та позитивної оцінки, однак не виявляють внутрішньої потреби у здобутті знань.

У низки дітей зацікавлення навчанням є нестійким і проявляється епізодично, а інколи активність спостерігається лише під час ігрових форм роботи, що свідчить про потребу у створенні більш емоційно привабливого й мотивуючого навчального середовища.

Деякі учні мають середній рівнем мотивації. Вони зазвичай демонструють позитивне ставлення до навчальної діяльності, швидко включаються в роботу на уроці, ставлять запитання та виконують завдання. Проте їхня активність вибіркова й може знижуватися у випадку ускладнення матеріалу або зменшення зовнішніх стимулів.

Найчисельнішу групу становлять учні з низьким рівнем мотивації. Їх відрізняє пасивність на уроках, недостатньо виражений інтерес до навчального матеріалу. Деякі діти майже не проявляють ініціативи, обмежуються мінімальним виконанням завдань, мають труднощі з концентрацією уваги.

Більшість учнів продемонстрували середній рівень пізнавальної активності. Тобто їх активність має переважно ситуативний характер, вони краще працюють за умови підтримки вчителя, додаткової мотивації або використання методів, що створюють емоційно насичене середовище (див.табл.2.5).

Таблиця 2.5

**Результати первинної діагностики рівня пізнавальної активності
учнів 4 класу на уроках української мови**

№ учня	Стать	Кількість балів	Рівень пізнавальної активності
Учень 1	Ж	15	Середній
Учень 2	Ж	18	Середній
Учень 3	Ж	20	Середній
Учень 4	Ч	12	Середній
Учень 5	Ж	13	Середній

Учень 6	Ч	10	Низький
Учень 7	Ж	11	Низький
Учень 8	Ч	16	Середній
Учень 9	Ж	17	Середній
Учень 10	Ч	14	Середній
Учень 11	Ж	9	Низький
Учень 12	Ч	13	Середній

Джерело: створено автором на основі проведеного аналізу

Виявлено й групу учнів із низьким рівнем пізнавальної активності. Для них характерна недостатня зацікавленість навчальним процесом та відсутність внутрішньої потреби у здобутті нових знань. Вони рідко ставлять запитання, неохоче включаються в дискусії, часто обмежуються виконанням мінімально необхідних завдань.

Результати першого етапу дослідження підтвердили, що мотивація до навчання та пізнавальна активність учнів потребують подальшого розвитку й цілеспрямованого педагогічного впливу.

Як ми вже зазначали наступним етапом нашої роботи, було інтеграція інтерактивних методів в урок української мови з тривалістю використання запропонованого комплексу вправ за періодом в чотири тижні. Після чого фіксуємо результати повторного діагностування по закінченню цього періоду. Окреме спостереження вчителя за ходом уроків української мови показали, що інтерактивні методи створюють емоційно привабливе середовище, підвищують зацікавленість учнів та стимулюють їх до активної участі в освітньому процесі (див.табл.2.6).

Таблиця 2.6

**Результати повторної діагностики рівня мотивації учнів 4 класу
після впровадження інтерактивних методів навчання**

Учні	Бали
Учень 1	24
Учень 2	22
Учень 3	27
Учень 4	21
Учень 5	20
Учень 6	25

Учень 7	23
Учень 8	18
Учень 9	21
Учень 10	24
Учень 11	28
Учень 12	20

Джерело: створено автором на основі проведеного аналізу

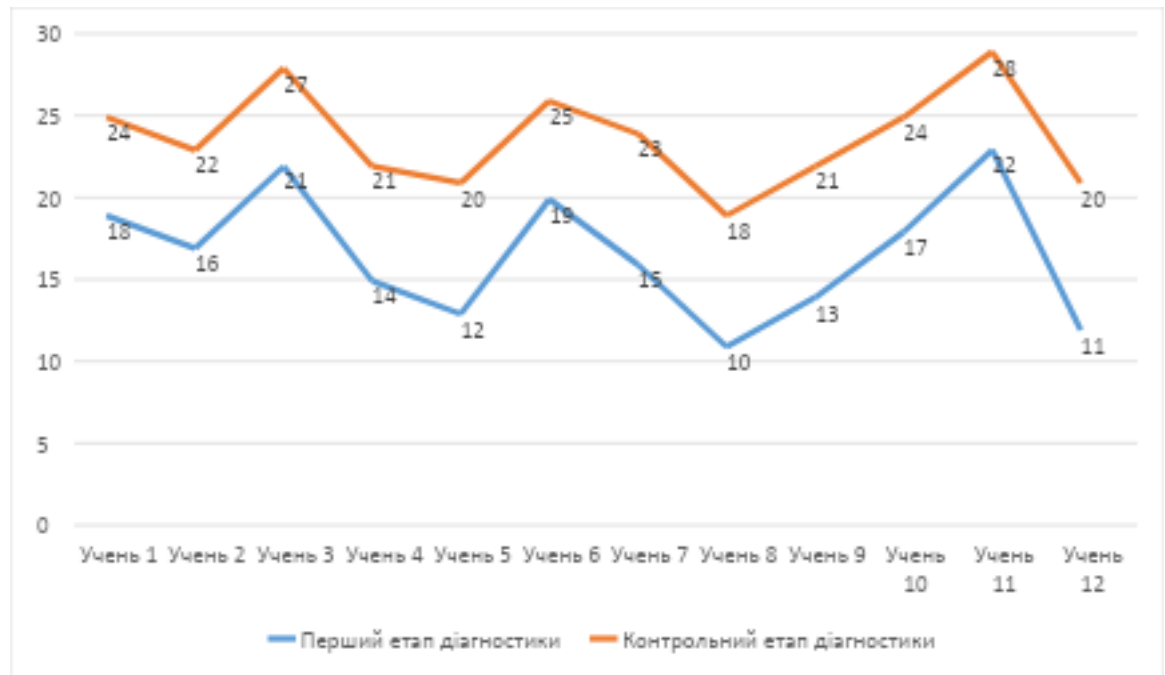

Рисунок 2.3 Порівняння результатів діагностування рівня мотивації учнів 4 класу на уроках української мови

Порівняльний аналіз результатів первинної та повторної діагностики засвідчив помітну позитивну динаміку розвитку мотивації учнів 4 класу після впровадження комплексу інтерактивних методів. Якщо на початковому етапі значна частина школярів характеризувалася зовнішньою мотивацією, яка підтримувалася переважно системою оцінювання та вимогами вчителя, то повторне тестування виявило зростання частки учнів із внутрішньо орієнтованою мотивацією.

Під внутрішньо орієнтованою мотивацією ми розуміємо такий тип навчальної мотивації, коли вона зумовлена їхнім власним інтересом до предмета, прагненням здобувати нові знання та досягати результату. Такі

учні проявляють ініціативу у роботі, активно ставлять запитання, самостійно шукають додаткову інформацію та отримують задоволення від самого процесу навчання.

Зростання цього показника свідчить про перехід учнів від ситуативної, зовнішньо зумовленої активності до стійкого інтересу до навчання. Підвищення балів особливо помітне серед школярів, які на початку дослідження демонстрували низький рівень мотивації – їхня участь у навчальному процесі стала більш стабільною, а включеність у групові види діяльності – активнішою, що підтверджує спостереження вчителя (див.табл.2.7).

Таблиця 2.7

**Результати повторної діагностики рівня пізнавальної активності
учнів 4 класу після впровадження інтерактивних методів**

№ учня	Стать	Кількість балів	Рівень пізнавальної активності
Учень 1	Ж	22	Середній
Учень 2	Ж	24	Середній
Учень 3	Ж	27	Високий
Учень 4	Ч	20	Середній
Учень 5	Ж	21	Середній
Учень 6	Ч	18	Середній
Учень 7	Ж	17	Середній
Учень 8	Ч	22	Середній
Учень 9	Ж	25	Високий
Учень 10	Ч	21	Середній
Учень 11	Ж	16	Середній
Учень 12	Ч	20	Середній

Джерело: створено автором на основі проведеного аналізу

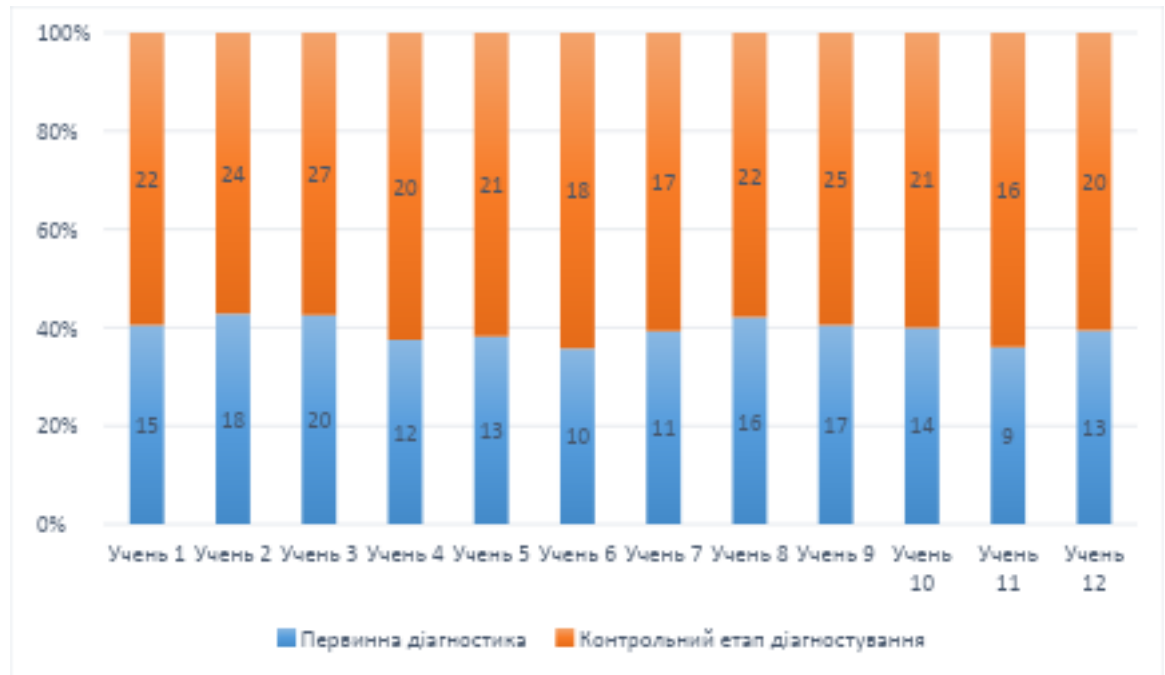

Рисунок 2.4 Порівняння результатів діагностування пізнавальної активності учнів 4 класу на уроках української мови

На початковому етапі дослідження переважав середній рівень пізнавальної активності, що характеризувався фрагментарністю участі у виконанні завдань, нестійкістю уваги та залежністю від прямого керування з боку вчителя. Частина учнів демонструвала низьку активність, рідко ініціювала запитання й переважно зосереджувалася на мінімальному виконанні вправ.

Після інтеграції комплексу інтерактивних методів у навчальний процес, було зафіксовано помітне зростання пізнавальної активності. Учні стали більш уважними під час пояснення нового матеріалу, активніше реагували на запитання вчителя та проявляли більшу ініціативу в пошуку відповідей. Спостерігалось підвищення здатності до встановлення причинно-наслідкових зв'язків, уміння робити власні узагальнення та формувати висновки.

Особливо важливим є той факт, що учні з низьким рівнем пізнавальної активності почали демонструвати готовність долучатися до

дискусій, брати участь у творчих завданнях і працювати над більш складними вправами.

Результати систематичного спостереження за активністю учнів на уроках української мови ще раз підтвердили, що впроваджені інтерактивні методи навчання суттєво підвищили рівень залученості школярів до навчального процесу. Найбільш дієвими виявилися ті форми роботи, які інтегрували колективну взаємодію, візуалізацію навчального матеріалу та елементи творчості, що створювало сприятливий емоційний фон і стимулювало внутрішню зацікавленість учнів.

Особливо ефективним став метод «Мозковий штурм», який сприяв розвитку ініціативності, вільного висловлювання та уміння працювати в команді. Учні активно пропонували ідеї, слухали пропозиції однокласників і разом обирати найбільш доцільні варіанти. Це створювало атмосферу психологічного комфорту, знижувало рівень тривожності й страх помилки, формуючи більш стійку внутрішню мотивацію.

Високий рівень пізнавальної активності було зафіксовано під час використання методу «Фішбоун». Робота в групах, аналіз проблемного питання, визначення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання узагальнень сприяли розвитку критичного й логічного мислення. Ця форма роботи забезпечувала глибше осмислення мовних явищ і формувала навички відстоювання власної позиції.

Метод «Карусель» також показав значний потенціал у стимулюванні комунікативної активності учнів. Його динамічність та регулярна зміна комунікації між учнями сприяли підтриманню стійкого темпу уроку, збагаченню словникового запасу, удосконаленню навичок побудови коротких діалогів та розвитку вміння слухати й узгоджувати свої висловлювання з позицією співрозмовника.

Також варто відзначити інтерактивний метод «Візуально асоціативний ланцюжок», який поєднував групове моделювання змісту

висловлювань із використанням наочних матеріалів. Учні активніше брали участь у побудові логічної послідовності подій, складали усні та письмові розповіді, демонструючи творчу ініціативу та прагнення до поглиблення змістовності власних висловлювань.

Отримані результати дозволяють стверджувати, що саме ці чотири інтерактивні методи виявилися найбільш результативними у формуванні внутрішньо орієнтованої мотивації учнів, їх задоволенні від самого процесу навчання та прагненні до особистісного розвитку. Проведене нами дослідження емпірично підтвердило ефективність інтерактивних технологій як дієвого засобу активізації пізнавальної діяльності й формування стійкого інтересу до української мови, що виступає важливим чинником підвищення навчальних досягнень і розвитку ключових компетентностей молодших школярів.

ВИСНОВКИ

У процесі проведеного дослідження встановлено, що інтерактивні методи навчання є особливою організацією освітнього процесу, в центрі якої – активна взаємодія всіх учасників, співпраця та партнерство. Вони передбачають зміну ролі вчителя – від традиційної передачі знань до організатора пізнавальної діяльності, що створює комфортне освітнє середовище. Інтерактивні методи забезпечують активне включення учнів у навчальний процес, формують комунікативні навички, розвивають критичне мислення й уміння працювати в команді. Їх використання сприяє відчуттю особистого успіху та підвищує ефективність засвоєння навчального матеріалу, особливо у поєднанні з традиційними методами.

Інтерактивні методи відіграють важливу роль у формуванні ключових компетентностей учнів початкової школи, оскільки орієнтують процес навчання на особистість дитини. Їх застосування на уроці української мови сприяє розвитку культури мовлення, формуванню навичок співпраці, вмінню вести діалог і брати участь у дискусіях. Водночас інтерактивні технології виконують виховну функцію, оскільки допомагають засвоювати норми мовленнєвого етикету, формують позитивне ставлення до предмета та мотивують учнів до самостійного здобуття знань. Інтерактивність є не лише дидактичним засобом, а й чинником соціалізації й розвитку особистості учня.

Проведений аналіз типових освітніх програм МОН України О. Савченко та Р. Шияна показав, що обидві програми ґрунтуються на формуванні ключових компетентностей та діяльнісному підході. Однак встановлено, що інтегрований курс Р. Шияна має більш комплексне інтерактивно орієнтоване підґрунтя. Він включає додаткові змістові лінії «читаємо» та «театралізуємо», що підсилюють емоційно-ціннісний вимір та надають більше можливостей для творчості, рефлексії та публічних виступів у класі. Науково-методична література за О.

Пометун, Л. Пироженко, дозволила визначити принципи організації інтерактивного навчання – взаємозв'язок навчання і розвитку, поєднання методів, послідовність, доступність і зв'язок із життям, що стало методологічною основою нашого дослідження.

Систематизація та адаптація інтерактивних методів до вікових особливостей учнів 4-го класу дала змогу виділити комплекс найбільш ефективних форм роботи, а саме «Мозковий штурм», «Фішбоун», «Кластер», «Акваріум», «Броунівський рух», «Карусель» та «Візуальний асоціативний ланцюжок». Їх використання забезпечує активізацію пізнавальної діяльності, формування навичок комунікації та командної роботи, розвиток критичного і логічного мислення. Поєднання інтерактивних методів із цифровими ресурсами – Google Jamboard, Wordwall, LearningApps, робить урок більш динамічним і мотивуючим для учнів, додатково сприяючи розвитку інформаційно-цифрової компетентності.

Експериментальне дослідження, проведене серед учнів 4-го класу, засвідчило наявність проблеми недостатньої сформованості внутрішніх мотивів навчання та нестійкої пізнавальної активності. Після чотирьох тижнів цілеспрямованої інтеграції комплексу інтерактивних методів було зафіксовано позитивну динаміку. Суттєво зросли показники навчальної мотивації, більшість учнів продемонстрували перехід від зовнішньо зумовленої до внутрішньо орієнтованої мотивації, проявляли значно вищу ініціативність та готовність до співпраці. Рівень пізнавальної активності також підвищився, зросла кількість учнів із високими результатами, зменшилася частка тих, хто залишався пасивним під час уроків. Найбільш ефективними виявилися методи «Мозковий штурм», «Фішбоун», «Карусель» і «Візуальний асоціативний ланцюжок», оскільки вони поєднують групову взаємодію, аналіз і синтез навчального матеріалу, творчу діяльність та емоційне залучення.

Згідно з цим, отримані нами результати підтверджують високу педагогічну доцільність системного впровадження інтерактивних технологій у процес навчання української мови в початковій школі. Вони виступають ефективним інструментом формування стійкої внутрішньої мотивації до навчання, розвитку ключових компетентностей, критичного мислення та комунікативних умінь молодших школярів. Це в свою чергу свідчить про те, що інтерактивні методи можуть розглядатися як стратегічний ресурс модернізації початкової освіти, який забезпечує підвищення якості знань, активізацію пізнавальної діяльності та формування позитивного ставлення до навчального процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баліка М. В. Методичні аспекти використання інтерактивних методів навчання на уроках української мови у початковій школі. *Young Scientist*. 2019. № 9 (73). УДК 371.38. С. 355–358. – DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-9-73-76>.
2. Бичківська Т. М. Використання інтерактивних методів навчання у процесі формування комунікативної компетенції учнів на уроках англійської мови. Серія «Філологічна». 2017. Вип. 64. УДК 37.01. С. 48–52.
3. Бойко О. В., Шевченко Т. В. Інтерактивні методи навчання на уроках української мови. *Закарпатські філологічні студії*. 2023. Вип. 32, т. 1. DOI: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2023.32.1.1>.
4. Бондар Ю. В. Розвиток творчого потенціалу учнів молодшого шкільного віку на уроках української мови. *Гуманітарний корпус*. 2019. С. 10-12.
5. Бондар Ю. Формування творчої активності молодших школярів засобами інтерактивних технологій. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія : Педагогіка і психологія. 2020. № 61. С. 9-13.
6. Варзацька Л.П. Інтерактивні методи навчання: лінгводидактичні засади. *Дивослово*. № 2. 2005. С. 89–90.
7. Василюк А. Про роль ключових компетентностей у сучасній освіті. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. 2014. Вип. 31. С. 44-46.
8. Горошкіна О. Особливості використання інтерактивних методів на уроках української мови. *Українська мова та література в школі*. – 2013. – № 3. – С. 7–10.
9. Григорович О.П., Пахальчук Н.О. Педагогічні умови формування інноваційної культури майбутнього вчителя початкової

школи в умовах реформування змісту освіти. Modern researches in psychology and pedagogy: Collective monograph. Riga: Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2020. С. 94-111.

10. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології. Київ: Академвидав, 2015. 304 с.

11. Довбенко С.Ю. Організація освітнього процесу на засадах педагогіки партнерства в умовах реалізації Концепції нової української школи. Нові стратегії розвитку початкової освіти в умовах євроінтеграції: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції з міжнародною участю. 16 травня 2018 р. Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г. М., 2018. С. 210-215.

12. Дон Я.В., Діброва О.В. Впровадження інтерактивних технологій на уроках української мови. Актуальні питання сучасної педагогіки: творчість, майстерність, професіоналізм: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, (Обласний коледж „Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А.С.Макаренка” Полтавської обласної ради 17 березня 2023 р.). [редакторупорядник: Т. В. Кулікова] Кременчук : Методичний кабінет. 2023.С. 443-445.

13. Зубенко О. В., Медведєва С. О. Інтерактивні технології навчання при вивченні іноземних мов в технічному вузі. Вісник Вінницького політехнічного інституту. 2008. № 4. С. 119-122.

14. Іванішена С. Форми та методи інтерактивного навчання. Початкова школа. – 2006. – № 3. – С. 9–11.

15. Кіт Г.Г., Демченко О.П. Готовність майбутнього вчителя до організації творчої навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів в умовах НУШ. Нова українська школа: початок реформ: збірник тез доповідей II Всеукраїнської науково-практичної конференції, 27 березня 2020 року. за заг. ред. Л.В. Задорожної-Княгницької. Маріуполь: МДУ, 2020. С.251-255.

16. Колеснік К., Комарівська Н., Стахова І., Присяжнюк Л. Значення спільної діяльності для розвитку мовлення дітей. Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти. Випуск 17. 2022. С.127-138.

17. Колеснік К.А. Організація групової діяльності на заняттях з мови: поєднання ігрової та пізнавальної групової діяльності учнів першого класу. Учитель початкової школи. № 11. 2019 . С. 18-21.

Коломієць Н.А. Дидактичні засади застосування інтерактивних методів навчання молодших школярів. Київ, 2018. 129 с.

18. Комар О. Навчання школярів за інтерактивними методами. *Рідна школа*. – 2006. – № 5. – С. 57–60.

19. Комарівська Н. Формування культури мовленнєвої поведінки молодших школярів на уроках рідної мови. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія: Збірник наукових праць. Вип. 43. Редкол.: В.І. Шахов (голова) та ін. Вінниця: ТОВ Нілан ЛТД, 2015. С. 43-47.

20. Кучеренко І. А., Пентиліук М. І. Теорія і технологія сучасного уроку української мови : навч.-метод. посіб. ; МОН України, Херсонський державний університет. Херсон. : Айлант, 2022, – 352 с.

21. Кучеренко І., Мамчур Л. Урок як функційна система навчання української мови: педагогічний вимір В. Сухомлинського. Наукові записки. Серія : Педагогічні науки, Вип. 172. ЦДПУ імені Володимира Винниченка, 2018. С. 43–48.

22. Кушнір Т. І. Використання інтерактивних методів навчання під час вивчення синтаксису в загальноосвітніх навчальних закладах. Науковий журнал «Молодий вчений», 2016. № 4 (31). С. 545-549.

23. Лазаренко Н. І. Нові вимоги до професіоналізму вчителя в умовах євроінтеграції. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія:

Педагогіка і психологія: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2018. № 54. С. 100-106.

24. Лемак М. В., Петрище В. Ю. *Психологу для роботи. Діагностичні методики : збірник / упор. М. В. Лемак, В. Ю. Петрище.* — 2-е вид., випр. — Ужгород : Вид-во Олександра Гаркуші, 2011. — 616 с.

25. Макаренко А. В. Використання інтерактивних технологій у процесі навчання української мови у початкових класах. *Proceedings of the 15th International Scientific and Practical Conference «Scientific Research in XXI Century»* (February 16–18, 2024). – Ottawa, Canada, 2024. – № 188.

26. Мельникова Р., Вакарь О. Візуалізація на уроках української мови та літератури. *Філологічні діалоги.* 2024. № 10. С. 146–154.

27. Павленко Н.О. Інтерактивні педагогічні технології у професійній діяльності вчителя початкових класів. Полтава, 2017. 235 с.

28. Падалка Л., Євтушенко Н. Використання інтерактивних методів навчання на уроках української мови у початковій школі. *NewInception.* 2020. No2. С. 77-83.

29. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Інтерактивні технології навчання. – Київ : Вид-во А.С.К., 2004. – 256 с.

30. Пометун О.І. Активні та інтерактивні методи навчання: до питання про диференціацію понять. *Шлях освіти.* 2004. №3. С. 10-15.

31. Пометун, О., Пироженко, Л. *Енциклопедія інтерактивного навчання. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання :* науково-методичний посібник. Київ : А.С.К., 2007. 141 с.

32. Пономарьова К. І. Формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі навчання української мови: методичний посібник. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2020. 88 с.

33. Рибак А. В. Використання інтерактивних технологій на уроках української мови в початкових класах: Diss. Вінниця: Вінницький

державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, 2022.

34. Рибак І., Шахіна І. Інноваційні технології навчання на уроках української мови в початкових класах. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*. 2018. No52. С. 120-124.

35. Стребна О.В., Сошенко А.О. Інтерактивні методи навчання в практиці роботи початкової школи. Харків, 2014. 215 с.

36. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. (2022). Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 № 743-22. Для 3–4 класів. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi/navchalni-programi-dlya-1-4-klasiv?utm> (дата звернення 14.09.2025).

37. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р. Б. (2022). Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 № 743-22. Для 3–4 класів. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi/navchalni-programi-dlya-1-4-klasiv?utm> (дата звернення 14.09.2025).

38. Швай Р. Творчість, креативність та інноваційність як поняття ключової компетентності. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер.: Педагогічні науки*. 2014. Вип. 116. С. 172-175.

39. Osnova «Дидактичний лексикон. Фішбоун» URL: https://osnova.com.ua/didaktichniy-leksikon-fishboun/?srsltid=AfmBOoo8Z2jpyWDiA4-7ho5wUtpeKfRTf0B1RfKKitn3QctkB7_zJ5WV&utm (дата звернення 14.09.2025).

40. Osvitoria media «Броунівський рух» URL: <https://osvitoria.media/experience/15-hytrshhiv-uchytelya-shhob-povernuty-klas-u-robochuj-rytm/?utm> (дата звернення 14.09.2025).

41. Lawinsider dictionary «Interactive learning definition» URL: <https://www.lawinsider.com/dictionary/interactive-learning?utm> (дата звернення 13.09.2025).

ДОДАТКИ

Додаток А

Концептуальні компоненти технології інтерактивного навчання та їх характеристика

Компонент	Зміст
Концепція	- Навчання розглядається як активний процес взаємодії учасників, спрямований на пізнання й саморозвиток. - Суб'єкт-суб'єктна, діалогічна форма комунікації. - Орієнтація на внутрішню мотивацію й активну участь учнів. - Рефлексія власних навчальних дій. - Співпраця, співнавчання та взаємонавчання.
Мета й завдання	- Розвиток «Я-концепції» учня як мовної особистості. - Формування комунікативної компетентності. - Розвиток пізнавальних здібностей і мислення. - Активізація дослідницької діяльності. - Перенесення знань та умінь у нові ситуації. - Сприяння внутрішній мотивації.
Зміст	- Інформація здобувається в процесі власної активної діяльності. - Зміст є інструментом самостійного навчання й розвитку інтелекту. - Має гнучкий, пізнавально значущий характер. - Орієнтований на формування ключових і предметних компетентностей.
Процес навчання	- Міжособистісний навчально-пізнавальний дискурс. - Моделювання навчальних комунікативних ситуацій. - Учень як активний суб'єкт, учитель – координатор. - Демократичний діалогічний стиль взаємодії. - Колективне й групове навчання у співпраці. - Використання інтерактивних методів і прийомів.
Оцінювання	- Оцінюється не лише результат, а й процес співпраці. - Враховуються індивідуальні дії учня під час навчання. - Підтримується право на помилку та різні варіанти відповіді. - Обов'язкова рефлексія вчителя, групи, учня та корекція. - Підведення підсумків навчальної діяльності.

Анкета оцінки рівня шкільної мотивації

1. Тобі подобається в школі чи не дуже?
2. Вранці, коли ти прокидаєшся, ти завжди з радістю йдеш у школу чи тобі хочеться залишитися вдома?
3. Якби вчитель сказав, що завтра в школу не обов'язково приходити всім учням, ти б пішов у школу або залишився вдома?
4. Тобі подобається, коли у вас немає якого-небудь уроку?
5. Ти хотів би, щоб не задавали домашніх завдань?
6. Ти хотів би, щоб у школі залишилися тільки перерви?
7. Ти часто розповідаєш про школу батькам?
8. Ти б хотів, щоб у тебе був менш суворий учитель?
9. У тебе в класі багато друзів?
10. Тобі подобаються однокласники?

ОПИТУВАЛЬНИК ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ

Інструкція

Прочитайте запитання та оберіть відповідь, яка найбільше підходить вам. Важливо бути чесним – правильних або неправильних відповідей немає. На аркуші для відповідей запишіть номер запитання і літеру обраного варіанта.

1. Тобі цікавіше виконувати:

- а) прості вправи з мови, які легко розв'язати;
- б) складніші завдання, де треба подумати.

2. Тобі подобається, коли ти сам шукаєш спосіб розв'язати важке завдання, навіть якщо хтось пропонує підказку?

- а) Так
- б) Ні

3. Ти любиш, коли на уроці є можливість висловити власну думку?

- а) Так
- б) Ні

4. Чи цікаво тобі брати участь у завданнях, де потрібно працювати разом із класом?

- а) Так
- б) Ні

5. Чи хочеш ти, щоб після пояснення нового матеріалу тебе викликали першим до дошки?

- а) Так
- б) Ні

6. Що тобі цікавіше:

- а) виконати вправу одним способом;

б) знайти кілька різних способів розв'язання.

7. Чи хочеться тобі повернутися до школи після канікул або хвороби, щоб дізнатися щось нове?

а) Так

б) Ні

8. Ти любиш завдання, які змушують добре подумати, навіть якщо вони важкі?

а) Так

б) Ні

9. Чи часто ти ставиш запитання вчителю на уроці, коли щось не зрозумів?

а) Так

б) Ні

10. Що ти обереш:

а) працювати самостійно;

б) слухати пояснення вчителя.

11. Чи цікаво тобі придумувати власні речення з новими словами, а не лише виконувати вправи з підручника?

а) Так

б) Ні

12. Ти любиш, коли на уроці можна придумувати свої приклади, історії чи речення?

а) Так

б) Ні

13. Чи розповідаєш ти вдома батькам про те, що нового дізнався на уроці української мови?

а) Так

б) Ні

14. Чи подобається тобі шукати слова у словнику, коли треба уточнити значення чи знайти синонім?

а) Так

б) Ні

15. Коли читаєш текст, ти намагаєшся зрозуміти його глибше, ніж просто запам'ятати слова?

а) Так

б) Ні

16. Тобі цікаво брати участь у мовних іграх, «мозковому штурмі», групових завданнях?

а) Так

б) Ні

17. Чи трапляється тобі думати про нові слова чи правила, які ти вивчив на уроці, навіть удома?

а) Так

б) Ні

18. Тобі цікаво дізнаватися щось додатково, крім того, що пояснює вчитель, наприклад, читати щось наперед?

а) Так

б) Ні

19. Чи приносить тобі задоволення процес розв'язування завдання, навіть якщо відповідь не відразу правильна?

а) Так

б) Ні

20. Чи радієш ти своїм успіхам у навчанні, коли отримуєш хорошу відповідь або цікаве завдання?

а) Так

б) Ні